

«НОВА ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Засновано у 1994 році

Видається 1 раз на квартал

№ 4 / 2006 р.

Журнал «Нова педагогічна думка» входить до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук. (Постанова Президії ВАК України № 01-05/9 від 8 вересня 1999 року).

ЗМІСТ

Редакційна колегія:

Ігор Пасічник, доктор психологічних наук, професор, академік МСАН, голова редколегії.
Вадим Авер'янов, доктор юридичних наук, професор.
Лев Баженов, доктор історичних наук, професор.
Вільгельм Бачинський, доктор історичних наук, професор.
Іон Винокур, доктор історичних наук, професор.
Станіслав Гончаров, професор, член-кореспондент АПНУ.
Анатолій Дем'янчук, доктор педагогічних наук, професор, академік ВШУ.
Микола Ковальський, доктор історичних наук, професор, академік МСАН.
Світлана Лісова, доктор педагогічних наук, професор, академік АПСН.
Сергій Максименко, доктор психологічних наук, професор.
Віктор Москалець, доктор психологічних наук, професор.
Андрій Нісімчук, доктор педагогічних наук, професор.
Роман Павелків, доктор психологічних наук, професор.
Руслан Постолюк, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.
Мирослав Савчин, доктор психологічних наук, професор.
Петро Саух, доктор філософських наук, професор.
Олександр Сергеев, доктор педагогічних наук, професор.
Михайло Томчук, доктор психологічних наук, професор.

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Трач Ю. Вища освіта в Україні в аспекті глобалізації..... 3

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Фаєвська А. Стратегічне управління навчальним закладом, що розвивається..... 7

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Кристочук Т. Методичне забезпечення застосування інформаційних технологій у професійній підготовці землевпорядників..... 14

Журавська Н. Глобальна мережа: основний засіб доставки освіти у вищих навчальних закладах зарубіжних країн..... 18

Проценко Т. Теоретичні засади визначення інформаційних потреб сімейних лікарів..... 20

ПОЧАТКОВА ОСВІТА. ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Гурнік Л. Розвиток творчої особистості в системі дошкільної освіти..... 24

ПРИРОДОЗНАВСТВО. ТЕХНОЛОГІЇ

Зиль І. Формування емоційно-ціннісного ставлення учнів до природи в загальноосвітніх навчальних закладах..... 26

Мельник А. Проблеми українського ринку текстильних товарів в світлі наукової дисципліни «Текстильне товаровознавство»..... 29

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

Лелюх Ю. Мовленнєва готовність майбутнього вчителя до проведення навчально-виховного процесу на уроках читання..... 31

Терещенко Т. Інтегровані синтаксичні структури актуалізації в англійському та німецькому діалогічному мовленні..... 36

Стрілець Н. Психологічно-соціальне підґрунтя творення соматичних фразем у романських мовах..... 39

Література

1. Богуш А.М., Шиліна Н.Є. Мовленнева готовність старших дошкільників до навчання у школі. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2003. – 335с.

2. Коваль Г.П. Методика викладання російської мови у школах з українською мовою навчання: Навчальний посібник для студентів. – К.: Вища школа, 1989 (рос. мовою). – 315с.

3. Кондрашова Л.В. Реформування педагогічної підготовки студентів// Рідна школа – 2000. – № 9.

4. Лещенко Г.П. Мовленнева компетенція як основний компонент комунікативної україномовної компетенції школярів // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2003. – № 26.

5. Михальська В. Аналіз підготовки студентів педагогічного коледжу до управлінської діяльності / Нова педагогічна думка. – 2004 - № 3 – С.14.

6. Мороз О.Г., Омеляненко В.Л. Перші кроки до майстерності. – К.: Знання, 1992. – 112с.

Тетяна ТЕРЕЩЕНКО,
кандидат філологічних наук РДГУ

ІНТЕГРОВАНІ СИНТАКСИЧНІ СТРУКТУРИ АКТУАЛІЗАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКОМУ ТА НІМЕЦЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Виникнення поняття актуалізації в лінгвістиці пов'язане з розробкою та розвитком теорії актуального членування речення. Нині, у зв'язку з розвитком комунікативного синтаксису, дана проблема не тільки не втратила свого значення, а й отримала подальший розвиток у роботах як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів. У сучасних дослідженнях актуалізація пов'язується з інтенцією мовця виділити будь-який елемент висловлювання.

Слід зазначити, що у лінгвістичних дослідженнях, присвячених даному аспекту німецької мови, нерідко застосовується також термін акцентування [5]. Проте автори по-різному трактують це поняття. Так, К.А. Філіппов вважає акцентування просодичним засобом виділення елемента висловлювання [10;11]. І.І. Сушинський під акцентуванням розуміє «комунікативно-прагматичний феномен, завдяки якому мовець має можливість виділити будь-який елемент висловлювання», і він вводить, у такий спосіб, поняття речень-акцентуаторів [6; 96].

В англістиці акцентуація і актуалізація чітко розмежовуються. Акцентування окреслюється як просодичний засіб виділення одного з елементів висловлювання. Актуалізація ж, за визначенням Л.П. Чахоян, - це перетворення семантико-синтаксичної структури висловлювання із єдиною метою - виділити будь-який її елемент [8; 9]. При цьому розроблено поняття актуалізованих висловлювань, тобто висловлювань, перетворених з єдиною метою - виділення одного з його елементів.

Отже, актуалізація передбачає перебудову структури висловлювання, яка може виконуватися лише за допомогою певних синтаксичних прийомів - синтаксичних конструкцій і порядку слів.

У зв'язку з тим, що будь-яке складне синтаксичне явище базується на синтаксичних відношеннях його частин та зв'язку між ними [3; 78], вважаємо за доцільне розглянути ці синтаксичні засоби з позицій теорії інтеграції. Відповідно до визначення, поданого у філософському енциклопедичному словнику, інтеграція - це сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням в єдине ціле різнорідних частин, елементів [12; 215]. Що стосується області лінгвістики, це поняття було розглянуто З.Г. Бурдіною, яка визначила інтеграцію як «взаємодію між компонентами синтаксичної структури висловлювання, що призводить до виникнення у цій структурі додаткових семантико-синтаксичних значень і відношень» [2; 5-6]. У зв'язку з цим, З.Г. Бурдіною вводиться поняття інтегрованих синтаксичних структур (ІСС), тобто синтаксичних структур з фіксованим порядком компонентів, що містять додаткові граматичні значення і відношення. З.Г. Бурдіна виділяє такі критерії відмежування ІСС від інших структур: 1) інформативна інтегрованість (цілісність) синтаксичної структури; 2) особлива синтаксична організація, яка полягає у фіксованому порядку і кількості компонентів структури; 3) наявність у структурах прихованих граматичних значень і відношень [2; 30]

Проте опис ІСС проводиться З.Г. Бурдіною на структурно-синтаксичному рівні, і, як наслідок, вона аналізує особливості лише поверхневої структури речення.

Перенесення цього явища на комунікативний рівень дозволив нам виділити особливий тип ІСС це ІСС актуалізації (далі ІССА), тобто ІСС, які містять у собі значення логічного виділення.

Комунікативний підхід до дослідження ІСС

враховує всі три виміри: синтаксичний, семантичний та інформаційний (тема-рематичний), тобто інтегрованість всіх ознак, що сприяє більш глибокому проникненню в сутність цього явища як засобу організації повідомлення. Більше того, дослідження ІССА на комунікативному рівні дозволяє розглядати дані структури як цілісні одиниці актуалізації.

Мета даної статті - дослідити основні способи перекладу німецьких ІССА англійською мовою.

Аналіз теоретичних робіт, присвячених вивченню засобів створення актуалізації висловлювання німецькою мовою, дозволив нам виокремити такі три види ІССА:

1. ІССА, утворені на основі синтаксичних конструкцій;
2. ІССА, що базуються на певному порядку розташування членів речення;
3. ІССА, що базуються на розчленуванні структури висловлювання.

Переходячи до наступного етапу нашого аналізу, а саме до порівняльного аналізу засобів створення ІССА першого типу в німецькій і англійській мовах, коротко зупинимося на деяких загальнотеоретичних положеннях перекладу, необхідних для цього аналізу.

Нині вельми поширеним став комунікативний підхід до перекладу, згідно якого процес перекладу сприймається як комунікативний акт, і важлива роль відводиться аналізу комунікативної ситуації та її складових [4; 12]. Таким чином, увага приділяється не лише повноцінній передачі смислових і структурних особливостей висловлювання мовою перекладу, а й комунікативному аспекту. У зв'язку з цим у нашому дослідженні при вивченні способів перекладу німецьких ІССА англійською мовою ми спираємося на модель еквівалентності, розроблену А.Д. Швейцером. Ця модель включає в себе три рівні еквівалентності: структурний, семантичний і прагматичний, причому рівень прагматичної еквівалентності є домінуючим [13; 84-85].

Установка на передачу прагматичних аспектів висловлювання багато в чому визначає діяльність перекладача. Така установка полягає в необхідності враховувати той факт, що у процесі перекладу нерідко потрібні певні трансформації, тобто внесення у висловлювання певних змін, обумовлених як соціально-культурними і психологічними відмінностями між носіями даних мов [1; 106], так і структурними відмінностями мов [13, 83; 4, 93].

Деякі елементи змісту можуть бути імплікованими у поверхневій структурі речення чи тексту. Це призводить до появи трансформацій і доповнень у мові перекладу. «Доповнення - це внесення перекладачем до тексту перекладу такої мовної одиниці, яка не має у вихідному тексті поверхового відповідника» [7; 355]. М.Ю. Цветковою була розроблена класифікація доповнень, куди входять 4 основних класи і ряд підкласів:

- трансформація доповнення і експлікація дійсних параметрів;
- трансформація доповнення і прагматична модифікація повідомлення (прагматичні зрушення);
- трансформація доповнення і експлікація дискурсних відносин;

- трансформація доповнення і експлікація формової інформації [7; 354-367].

На нашу думку, дана класифікація досить повно характеризує реалізацію установки перекладача на передачу прагматичних аспектів висловлювання мовою перекладу. Проте, аналіз практичного матеріалу дозволив нам виділити п'ятий клас трансформації доповнення - це модифікація передачі додаткових смислів: їх експлікація чи імплікація у висловлюванні мовою перекладу. Така трансформація, з нашої точки зору, обумовлюється лексичними і структурними особливостями мови перекладу, а також необхідна для досягнення природності звучання висловлювання мовою перекладу.

У даній статті розглядаємо особливості перекладу англійською мовою ІССА, утворених на основі синтаксичних конструкцій. При цьому будемо використовувати наступні терміни: конструкція актуалізації (А); рема (Р); тема (Т); рематичний полюс (РП).

1) ІССА, утворені на основі конструкції *es/das + sein*, перекладаються англійською мовою за допомогою наступних конструкцій актуалізації: *it (that, this) + be; there + be*.

Конструкція *it (that, this) + be* є найбільш типовою для перекладу такого типу ІССА і в більшості випадків дозволяє досягти повної еквівалентності, тобто еквівалентності на усіх трьох рівнях.

1. Aber das ist doch unmöglich! Das ist ja unmenschlich! (А.Т.,43).

But that's impossible! That's inhuman! (А.Т.,43).

У цьому прикладі під час перекладу не лише зберігається семантико-синтаксична структура висловлювання, а й точно передається його інформаційна побудова. Має місце логічне виділення рематичного полюсу *impossible* у першому висловлюванні та *inhuman* у другому. Слід зазначити елімінацію у перекладі дискурсних часток, наявних у німецьких висловлюваннях: *doch* і *ja*. Це пояснюється тим, що для англійської мови використання дискурсних часток є менш характерним, ніж для німецької, під час перекладу з німецької мови на англійську дискурсні частки нерідко опускаються.

Переклад ІССА такого типу англійською мовою може здійснюватися також за допомогою конструкції *there + be*.

2. - Konnten Sie alles erledigen? - Ja. Es war nicht viel. (А.Т.,56).

- Were you able to settle everything? - Yes, there wasn't much. (А.Т.,56).

У цьому прикладі комунікативна інтенція мовця, яка полягає у виділенні рематичного елемента *nicht viel / not much*, передається точно, тобто досягається прагматична еквівалентність.

Застосування п'ятого типу трансформації доповнення, а саме здійснення експлікації додаткових смислів, дозволяє також виконати адекватний переклад у вигляді конструкції *there + Verb*, де Verb - змінна величина.

3. Das ist die Stimme des Volkes! (D.K., 35).

There speaks the voice of the people. (D.K., 35).

Використання даної конструкції під час перекладу зумовлене лексичними особливостями мови перекладу. Певний відступ від структурної еквівалент-

ності дозволяє точніше передати семантику висловлювання, не спотворюючи еквівалентності прагматичної.

2) При перекладі ІССА, утворених на основі конструкції *es/das + sein ... dass (wann, wo ...)* з німецької мови на англійську за допомогою конструкцій *it (that, this) + be ... that (what, where)*, синтаксична організація висловлювання може бути повністю збережена, тобто забезпечується структурна і семантична еквівалентність, що дозволяє, у свою чергу, досягти еквівалентності на вищому рівні - прагматичному.

4. Es war nicht der erste Geist, den ich gesehen habe. (G.M.,196) А - РП - Р - Т.

It wasn't the first ghost I've ever seen. (G.M.,146) А - РП - Р - Т.

В окремих випадках під час перекладу спостерігається спрощення синтаксичної структури висловлювання, при якому, однак, зберігається організація його інформаційної структури. Наприклад:

5. Das ist hier ein Hotel, wo Refugies wohnen. (D.K.,12) А - Р - РП.

This is a hotel for refugees. (D.K.,8) А - Р - РП.

У цьому прикладі відзначається перехід від складної структури німецької ІССА до простої структури під час перекладу її англійською мовою. Це відбувається за рахунок певної трансформації, в результаті якої частина семантичної інформації (wohnen) переходить в імпліцитний зміст. Схему актуального членування передано у перекладі точно, тобто висловлювання еквівалентні прагматично.

3) При перекладі німецьких ІССА, утворених на основі конструкції актуалізації *es gibt*, найчастіше використовується конструкція *there + be*. Однак схема актуального членування німецького і англійського висловлювань не завжди співпадає, що пояснюється структурними відмінностями даних мов, а саме - відмінностями у правилах порядку слів. Так, у німецькому висловлюванні (приклад 6) рематичний полюс *for alles* розташовується безпосередньо за конструкцією актуалізації, тоді як в англійському варіанті, в силу синтаксичних особливостей функціонування конструкції *there + be*, за конструкцією актуалізації йдуть рематичні елементи, а далі - власне рематичний полюс *for everything*.

6. Es gibt für alles genug Platz in der Welt. (A.T., 54) А - РП - Р - Т.

There's plenty of room for everything in this world. (A.T., 52) А - Р - РП - Т.

Проте синтаксичну структуру висловлювання під час перекладу можна передати досить точно, наприклад:

7. Nicht bei denen. Es gibt andere, die ich haben möchte. (A.T., 52) А - РП - Т.

Not with those. There are others I'd like to get hold of. (A.T., 52) А - РП - Т.

Крім конструкції *there + be* для перекладу ІССА, що утворені на основі конструкції *es gibt*, можна використовувати деякі інші конструкції. Їх вибір визначається необхідністю передати додаткові значення, крім основного значення актуалізації, тобто відбувається експлікація додаткових смислів.

8. Aber es gibt andere Platten. (D.K., 102) А - РП - Р.

But you have got other records. (D.K., 106) А - РП - Р.

Функція актуалізатора виконується, у даному випадку конструкцією *have got*, що дозволяє не лише зберегти організацію актуального членування висловлювання під час перекладу, а й запровадити додаткову семантику. Вибір цієї конструкції визначається, на наш погляд, попереднім контекстом.

4) ІССА, утворені на основі конструкції *es/das + sein* + слово чи словосполучення зі значенням одиничності, обмеженості, чи спільності, важливості, значущості, перекладаються англійською мовою у вигляді конструкції *it/that + be* + слово чи словосполучення зі значенням одиничності, обмеженості, чи спільності, важливості, значущості. Слід зазначити, що у висловлюваннях такого виду, крім мовленнєво-мисленнєвої операції, виділення має місце також логічна операція тотожності. Рематичні елементи тут представлені двічі референційно: з допомогою слова чи словосполучення, зі значенням одиничності, обмеженості, чи спільності, важливості, значущості, а також за допомогою референційного елемента *was*, тому має місце подвійна актуалізація.

9. Es ist das Einzige, was hier gut ist. (A.T.,22) А - РПР - РР - Т.

It's the only thing that's any good here. (A.T.,19) А - РПР - РР - Т.

Використання даної конструкції під час перекладу дозволяє практично повністю зберегти семантико-синтаксичну структуру висловлювання, у тому числі і розміщення референційних елементів, за рахунок чого під час перекладу також досягається ефект подвійної актуалізації.

Конструкція *es/das + sein* + слово чи словосполучення зі значенням одиничності, обмеженості, чи спільності, важливості, значущості може бути дещо видозміненою, тому доцільно виділити її підтип. Схема видозміненої конструкції виглядає так: слова чи словосполучення зі значенням одиничності, обмеженості, чи спільності, важливості, значущості + предикат тотожності.

10. Alles, was Sie jetzt brauchen, ist Schlaf und etwas Zeit. (A.T.,38) РП - А - РПР.

All you need now is sleep and a little time. (A.T.,36) РП - А - РПР.

У даному випадку ІССА як у німецькій, так і в англійській мові будуються за однією схемою, що дозволяє зберегти подвійну актуалізацію висловлювання, представивши рематичний полюс двічі: референційно *alles/all* і номінативно *Schlaf und etwas Zeit/ sleep and a little time*.

Отже, під час перекладу англійською мовою німецьких ІССА, утворених на основі синтаксичних конструкцій: 1) *es/das + sein*; 2) *es/das + sein ... dass (wann, wo ...)*; 3) *es gibt*; 4) *es/das + sein* + слово чи словосполучення зі значенням одиничності, обмеженості, чи спільності, важливості, значущості, використовуються такі англійські конструкції: *it/that + be*; *it/that + be ... that (who, when...)*; *there + be*; *there + Verb* (змінна); *it/that + be* + слово чи словосполучення; слова чи словосполучення зі значенням одинич-

ності, обмеженості, чи спільності, важливості, значущості + предикат тотожності.

Використання перелічених вище англійських конструкцій актуалізації під час перекладу висловлювань німецької мови обумовлюється різними чинниками, і перш за все прагматичною установкою на слухача і досягнення комунікативного ефекту. Перспективним вважаємо дослідження особливостей перекладу англійською мовою німецьких ІССА, що базуються на певному порядку розташування членів речення, та ІССА, що базуються на розчленуванні структури висловлювання.

Скорочення, які використовуються у тексті:

A.T. (p) - E.M. Remarque «Arch of Triumph» First Ballantine Books Edition, 1998, переклад W. Sorell, D. Lindley.

A.T. (S) - E.M. Remarque.

D.K. (p) - E.M. Remarque «Three Comrades» First Ballantine Books Edition, 1998, переклад A. W. Wheen.

D.K. (S) - E.M. Remarque «Drei Kameraden».

Література

1. Бреус Е.В. Основы теории практики перевода с русского языка на английский. - М., 2000.
2. Бурдина З.Г. Неразложимые языковые структуры и речевая коммуникация. - М., 1987.

3. Даргинавичене И.Ю. Семантика противительных связей (на материале сложных бессоюзных конструкций) // Функциональные аспекты слова и предложения. - М., 1985. С. 78-86.

4. Латышев Л.К. Технология перевода. - М., 2000.

5. Михайлов Л.М. Коммуникативная грамматика немецкого языка. - М., 1994.

6. Сушинский И.И. Предложения-акцентуаторы (на материале немецкого языка) // Коммуникативно-прагматический аспект предложения в немецком языке. - М., 1984. - С. 96-104.

7. Цветкова М.Ю. Проблемы трансформаций // Теория перевода. - М., 2000. - С. 354-367

8. Чахоян Л.П. Синтаксис диалогической речи современного английского языка. - М., 1979.

9. Чахоян Л.П. Общая теория высказывания // Спорные вопросы английской грамматики. - Л., 1988.

10. Филиппов К.А. Интонационные характеристики диалогического единства (на материале немецкого языка). - Л., 1982.

11. Филиппов К.А. Устная речь в онтогенезе и в различных условиях коммуникации (на материале немецкого языка). - СПб., 1993.

12. Философский энциклопедический словарь. - М., 1989.

13. Швейцер А.Д. Текст и перевод. - М., 1988.

Наталія СТРІЛЕЦЬ,

асистент кафедри французької філології Львівського національного університету ім. Г. Франка

ПСИХОЛОГІЧНО-СОЦІАЛЬНЕ ПІДґРУНТЯ ТВОРЕННЯ СОМАТИЧНИХ ФРАЗЕМ У РОМАНСЬКИХ МОВАХ

Стаття присвячена впливу психологічно-соціального фактора як найголовнішого з факторів творення соматичних фразем (СФ) французької, іспанської та італійської мов — непередикативних фразеологічних одиниць, сформованих на основі соматизма — слова, що позначають частину тіла чи орган. Дане дослідження проведено в руслі стадій розвитку і взаємних впливів романської фразеології. Кореляції фразеологізмів з іншими ономазіологічними компонентами були предметом досліджень Р.М.Баральта, А.дель Ойо, М.Ді Шулло, А.Дугаса, М.Р.Осаета Гальвеса, Р.Тозі, Г.Воляка, Ю.О.Жлуктенка, В.В.Лазарович, Р.С.Помірка, Н.І.Поміркової, О.В.Сафронової, І.А.Бородянского, І.С.Степанової. Контрастивному аналізу соматичних фразеологізмів інших мов присвячено праці фразеологів Е.М.Солодухо, Ю.А.Долгополова, Ф.Вакка. Дослідження соматичних фразем романських мов, зокрема французької, іспанської та італійської, досі не проводились. Дане

дослідження вивчає вплив психологічних і соціальних чинників на формування семантичної структури і на процес ідіоматизації СФ, а також аргументувати його вплив на наявність корелятивних СФ у романських мовах.

Значна продуктивність та поширеність у мові, а також наявність незалежної ізосемії значно відрізняє соматичні фразеологізми від фразеологічних одиниць з іншими ономазіологічними компонентами. Згідно з отриманими нами кількісними даними, соматичні фраземи становлять в середньому 25-30% непередикативних фразеологічних одиниць, вжитих в ілюстративному матеріалі. Великий відсоток співвідношення соматичних одиниць у різних мовах пояснюється безпосередньо належністю цих фразем до емоційної сфери, основних побутових реалій та діяльності: шукаючи предмет, на основі якого мовець хоче побудувати образні висловлювання, він користується тим найближчим матеріалом, який, так би мовити,